

'SAÇ' meselesi üzerine

Son dönemde bir markanın reklamında saç uzunluğu konusu üzerinden mesaj verilen iletişim kampanyası, yaratıcı fikirlerin mesajlarının seçim sürecinin hassasiyeti üzerine çok iyi bir örnek. Öncelikle saç boyu hakkındaki söylemin ayrımcı, cinsiyetçi, ve insan hak ve özgürlüklerine aykırı oluşu bu konu özelinde tarihe, coğrafyalara göre rituellere, ve belki dönemsel akımlara kısaca göz atarak ele alınabilir.

Saç psikolojik olduğu kadar sosyal bir fenomen. Bireylerin inançları, yaşam tarzı ve bağlılıklarının bir göstergesi olan saç simgesel olarak çok farklı toplum ve topluluklar ile de rituel kapsamında özdeşleşmiştir. Antropologların üzerinde araştırmalar yaptığı 'saç stili' konusu, bazı toplumlarda insan ruhunun koltuğu, bazı toplumlarda tedavi ve yağmur duasına kadar kullanılan bir güç iken, kişinin yada küçük toplulukların ideolojilerinin de simgesidir. Mitolojide uzun saçlı kadının canavarlaştırılmasından, batı folk kültüründe büyük kayıplardan sonra yas amaçlı saçın kesilmesine kadar farklı inanışlar da tarihte konu olmuştur. Batı kültüründen gelen cinsiyetin kimikleştirilmesi ve cinsel tercihin sembolü olmasının yanı sıra müzik akımları ile özdeşleşmiş saçın uzatılması yada tamamen kazıtılması da saçta yüklenen simgesel anlamlardan. Ortodoksların yada Afro-Amerikanların saç stili ile ilgili geleneksel yada dini inanışlarından, Nazi Almanyasında saçların kestirilmesi gibi sosyal kontrol amaçlı inanışlara kadar konu olmuştur saç. Auswitz'i görme imkanı olanlar, müzede sergilenen tonlarca saçı hatırlayacaklardır. Yahudilerin gördüğü işkence ve aşağılamanın çok üzücü bir örneğidir bu sergi.

Ulusal tarihimize cinsiyetçi eleştirel yaklaşımla bakacak olursak, saç ile kadın ilişkilendirmesinin ilk kez yazılı kayıtlarda eleştirel feminist bakış açısı ile 1884 yılında ele alındığını söyleyebiliriz. Herhangi bir gazete veya derginin eki olmaksızın başlı başına sadece kadınlar tarafından, kadınlar için çıkartılan ilk dergi Şüküfezar'dır. İsmi çiçek bahçesi anlamına gelen derginin imtiyaz sahibi, 19. yüzyılın önde gelen aydınlarından biri olan Maarif Naziri Munif Paşa'nın kızı Arife Hanım'dır. Yeni açılan "kız mektepleri"nden mezun olan kadınlara eğitimlerini sergileme imkanı sunarak, kadın ve erkek arasından insanlığa hizmet açısından fark olmadığını ilk kez ifade edildiği dergi mektepli kadının dergisi olmayı hedefleyerek çıkartılmıştır. Kadının rolünün hiç bir yazıda ev içinde tanımlanmadığı dergide diğer dergilerin aksine kadın hekim, edip, terzi olarak çalıştığı rollerle anılmıştır. İşte bu derginin ilk sayısında Arife hanım' ın yazdığı 'Bizki –saçı uzun aklı kısa- diye erkeklerin hande-i istihzasına hedef olmuş bir taifeyiz. Bunun aksini ispat etmeye çalışacağız.' (Arife, "Mukaddime" Şükûfezar, Sayı 1, s. 6) Dergide kadınlar için kullanılan 'saçı uzun aklı kısa' ifadesine herhangi bir cevap verilmediği gibi erkeklerle de bir karşılaştırma yoluna gidilmemiş olması bence bugüne örnek olacak bir anlam taşıyor.

Sözlerimin özü, birbirinden farklı bir çok anlamlar yüklenmiş konular iletişimde objesel yada kimliksel olarak üzerinden mesaj vermek için kullanılmadan önce çok kapsamlı değerlendirilmelidir. İyi araştırmalı, okunmalı ve özellikle kitlesel mesajlar verdiğimiz iletişim malzemelerimizi özenle ve hassasiyetle seçmeliyiz.

Referanslar_

Dem Dergi, 4, Fatma Tunc

Deborah Pergament (1999) It's Not Just Hair: Historical and Cultural Considerations for an Emerging Technology